

Midden-Delfland
Vereniging

Fietsroute netwerk

Zuid-Hollan
Midden-Delf

52

Kethel, Kandelaar en andere kernen

*fietsen langs sporen uit het verleden
in het Midden-Delflandgebied*

Colofon

Samenstelling en fotografie: Michel van Ruijven, Elly Janmaat en Ceciel Sillevius
Opmaak en druk: Robert Kroon, Stout Grafische Dienstverlening, Vlaardingen
Kaart: ©EMK cartografie, www.emk.nl

De uitvoering van dit project is mogelijk gemaakt door:

Omgevingsfonds
Midden-Delfland

Uitgave: voorjaar 2021

Bronnen

De informatie in dit boekje komt uit een veelheid aan bronnen. In de eerste plaats uit artikelen die in de loop der jaren zijn verschenen in de Midden-Delfkrant van de Midden-Delfland Vereniging. Bijna altijd waren die van de hand van Jacques Moerman dan wel Henk Groenendaal.

Daarnaast raadpleegden wij diverse onlinebronnen. Voor een overzicht verwijzen wij naar de website www.middendelflandvereniging.nl/recreatie.

Dit boekje (met de kaart) is hier ook als pdf te downloaden. Verder is dit boekje te bestellen via www.middendelflandvereniging.nl/shop (afhalen of tegen verzendkosten).

www.middendelflandvereniging.nl
secretariaat@middendelflandvereniging.nl
Burgemeester Musquetiersingel 40
2636 GG Schipluiden
telefoon 06-421 05 407 (kantooruren)

Kethel, Kandelaar en andere kernen

Dit boekje gaat over Midden-Delfland en omgeving. We laten u (nader) kennismaken met dorpen en buurtschappen en ook een enkele stad, en wat daar nog van hun bewoningsgeschiedenis is terug te vinden. Er is veel van verdwenen, maar ook veel bewaard gebleven. Het helpt als je weet waar je op moet letten en daar is dit boekje voor. Misschien ontdekt u nieuwe dingen, zelfs op plaatsen waar u al eens eerder langsfietsste. Zonder er al te diep op in te gaan, vertellen wij u verhalen bij wat u ziet.

Dorpen, buurtschappen en steden hebben hun oorsprong vaak te danken aan een gunstige ligging. Heel bepalend voor deze regio is de ligging aan de monding van de Maas geweest. Het had in de loop der eeuwen vele ingrepen in de waterhuishouding tot gevolg. Overschie en Schiedam hebben duidelijk te maken met de door Delft gegraven Schie. Maassluis was er vast niet geweest als de vlieten niet waren gegraven.

Woonkernen ontstonden ook op hoger gelegen gronden in de venige omgeving. Boerderijen werden gebouwd op kreekkruggen, zoals in Zuidbuurt, Negenhuizen en 't Woudt. Ze verschenen ook op een kruising van ontginningswegen, zoals in De Kapel.

In de verhalen onderweg komt u over dit soort dingen meer te weten. We stippen hier en daar ook de invloed van de Reformatie aan, bijvoorbeeld op het ontstaan van Noord-Kethel. Tenslotte zal blijken dat deze regio aardig meedeed als het gaat om kastelen en buitenplaatsen. Daar zijn er niet veel van over, maar op enkele plaatsen wordt u goed geholpen om het u te kunnen voorstellen, bijvoorbeeld in Sion en Schipluiden. In Honselersdijk en Wateringen vraagt het wat meer van uw verbeelding.

Lange tijd waren de meeste dorpen en ook buurtschappen in deze regio zelfstandige gemeenten (of voorlopers daarvan, 'ambachten' genaamd). In 1941 werd Kethel ingelijfd bij Schiedam en Overschie bij Rotterdam. Twee grote gemeentelijke herindelingen vonden plaats in 2004. De gemeenten De Lier, 's-Gravenzande, Monster, Naaldwijk en Wateringen werden samengevoegd tot de nieuwe gemeente Westland. Maasland, Schipluiden, Den Hoorn, 't Woudt en De Zweth werden samen de gemeente Midden-Delfland. Als bezoeker merk je daar allemaal weinig van. Veel van de Westlandse en Midden-Delflandse dorpen en buurtschappen hebben hun eigen karakter weten te behouden.

Toelichting gebruik fietsboekje

In dit fietsboekje hebben we de bezienswaardigheden en bestemmingen weliswaar via fietsknooppunten aan elkaar geschreven, maar het is geen fietsboekje met één route. Gewoon omdat het niet allemaal in één dag te fietsen en te bekijken is. De totale lengte is bijna 100 km en er zijn bestemmingen waarvoor u gerust een dag of dagdeel kunt uittrekken, bijvoorbeeld als er een museum is waar nog meer over de geschiedenis wordt verteld dan wij hier kunnen doen.

We beschrijven dus een fietsroute waarvoor je meerdere etappes nodig hebt. Het fietsboekje is zo samengesteld dat u (per keer) uw eigen route/doel(en) kunt uitkiezen. U pakt de route op waar u wilt en verlaat hem waar u wilt. Alles op basis van fietsknooppunten. De route wordt wel slechts in één richting beschreven.

De totale route bestaat uit twee lussen vanuit Schipluiden. Op de kaart staan alle kernen aangegeven waar we iets over vertellen én alle fietsknooppunten. Als u heeft bepaald bij welke bestemming u de route wilt oppakken, kunt u hieronder lezen op welke pagina in dit boekje de beschrijving staat en bij welk knooppunt u kunt starten.

Volgorde beschrijvingen

Schipluiden en Kasteel Keenenburg

Beschrijving vanaf knooppunt 56 Schipluiden, pagina 6

De eerste lus gaat vooral naar het (noord en zuid) westen.

Voor de tweede lus, naar het (noord en zuid) oosten, gaat u naar pagina 16.

Negenhuizen

Beschrijving vanaf knooppunt 56 Schipluiden, pagina 7

De Kapel op de viersprong

Beschrijving bij knooppunt 81 tussen Schipluiden en Vlaardingen, pagina 8

Vlaardingen, waar bestuurders in een herberg vergaderden

Beschrijving vanaf knooppunt 72 Vlaardingen, pagina 8

Zuidbuurt

Beschrijving vanaf knooppunt 41 tussen Vlaardingen en Maassluis, pagina 9

Maassluis, ontstaan rondom afwateringssluizen

Beschrijving vanaf knooppunt 38 Maassluis, pagina 10

Monumentaal Maasland

Beschrijving vanaf knooppunt 39 Maasland, pagina 11

Sint Joris en De Lier

Beschrijving vanaf knooppunt 27 De Lier, pagina 12

De hele Westlandse historie op één locatie

Beschrijving vanaf knooppunt 70 Kwintsheul, pagina 13

Het Versailles van Honselersdijk

Beschrijving bij knooppunt 46 Honselersdijk, pagina 13

Wateringen, de lange voorgeschiedenis van het Hofpark

Beschrijving vanaf knooppunt 13 Kwintsheul, pagina 14

't Woudt, beschermd dorpsgezicht

Beschrijving vanaf knooppunt 26 't Woudt, pagina 15

Hodenpijl, klein maar toch met buitenplaats én kerk

Beschrijving vanaf knooppunt 56 Schipluiden, pagina 16

Den Hoorn, ooit vrijwel volledig op tuinbouw gericht

Beschrijving vanaf knooppunt 53 Den Hoorn, pagina 17

Sion, van klooster via buitenplaats tot energiezuinige woonwijk

Beschrijving vanaf knooppunt 49 of 53 Den Hoorn, pagina 18

Gezicht op Delft

Beschrijving bij knooppunt 52 Delft, pagina 19

De Zweth en Zweth

Beschrijving vanaf knooppunt 64 Zweth, pagina 20

De Tempel

Beschrijving vanaf knooppunt 80 Overschie, pagina 21

Overschie aan de vier Schieën

Beschrijving iets vóór knooppunt 3 Overschie, pagina 21

Schiedam jeneverstad

Beschrijving vanaf knooppunt 11 Schiedam, pagina 23

De twee kernen van Kethel

Beschrijving bij knooppunt 52 Kethel, pagina 24

Kandelaar, lichtbaken aan de Schie

Beschrijving vanaf knooppunt 65 Kandelaar, pagina 25

Abtswoude, door de ogen van dichter Poot

Beschrijving vanaf knooppunt 63 Schiedam, pagina 26

Schipluiden en Kasteel Keenenburg

Start is knooppunt 56 aan de Keenenburgweg bij de supermarkt (als u bij de brug op knooppunt 56 komt, ga dan richting knooppunt 61 tot het volgende kruispunt, dat is ook nog knooppunt 56). Ga hier de Kasteellaan in en daarna linksaf de Otto van Zevenderstraat in.

Na het parkeerterreintje ziet u vóór u het op de oorspronkelijke fundering weer opgemetselde zuidwestorentje met de aangrenzende muren van Kasteel Keenenburg.

De naam is afgeleid van de veenkreek de Keen.

Kasteel Keenenburg was ooit een enorm kasteel, gelegen tussen de huidige Keenenburgweg, de Kasteellaan en de Singel/Gaag. Het bestond uit een hoofdburcht met een opvallend zware woontoren en een voorburcht (aan de Singelzijde).

Aan de overzijde van de straat ziet u een doorzichtig paneel: als u daarachter staat kunt u zich het kasteel rondom het torentje voorstellen.

Op de plaats van de hoofdburcht van het kasteel is nu een plantsoen. De woonwijk Keenenburg is voor een deel gebouwd op het terrein van de vroegere kasteeltuinen.

De straatnamen van deze wijk zijn vernoemd naar bewoners van het kasteel.

De heren van Keenenburg speelden ten tijde van Willem van Oranje een belangrijke rol in Holland.

Veel zichtbare herinneringen aan de belangrijke kasteelbewoners zijn te vinden in de Dorpskerk aan de Dorpsstraat, zoals de familiewapens in het kerkinterieur, de Keenenburgbank en de grafkelder van het Huis Keenenburg.

Nabij de ruïne staat een ANWB-bord, waarop in woord en beeld de bouwgeschiedenis van de Keenenburg wordt getoond. Het kasteel uit het einde van de middeleeuwen werd in 1798 gesloopt. Tijdens een opgravingscampagne in 1978 bleek dat de fundamenten van de buitenmuren van het kasteel goed bewaard waren gebleven. Een van de originele natuurstenen blokken die in de gracht werden gevonden, was een sluitsteen met het jaartal 1619.

De opgravingen op het kasteelterrein hebben veel materiaal opgeleverd. Een deel hiervan is te zien in de Keenenburgkamer van Museum Het Tramstation, hier vlakbij op Otto van Zevenderstraat 2. Dit tramstation werd in 1912 gebouwd als halteplaats voor de lijn Delft-Maassluis/De Lier van de Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij (WSM). De lijn werd in 1967 voor het laatst bereiden, waarna een groot deel van de spoorbaan werd omgebouwd tot fietspad.

Het station is nu museum en in beheer van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. In de voormalige wachtkamer staat een maquette van het emplacement van Schipluiden met het tramstation en de spoorbrug over de Vlaardingse vaart.

Terug naar knooppunt 56 Schipluiden en vandaar fietst u via knooppunt 61 naar knooppunt 81 De Kapel. Tussen deze knooppunten ligt de buurtschap Negenhuizen.

Negenhuizen

Deze buurtschap bestaat uit voorheen negen boerderijen aan weerszijden van de Zouteveenseweg. Op de 'Overzichtkaart van 't Hoogheemraedschap van Delflant' (ook wel de kaart van Kruikius genoemd) uit 1712 zijn ze alle negen aan te wijzen. Nu zijn er ongeveer 20 huizen.

Bezienswaardig is o.a. boerderij Arckesteyn op Zouteveenseweg 27, uit 1680. Aan de rechterkant staat het karnhuisje; hier dreef een rondlopend paard de karnmolen aan, onmisbaar bij de boterbereiding. De es vóór de boerderij op nummer 45 mag er ook zijn; hij is vermoedelijk zo'n 250 jaar oud.

Tot halverwege de zeventiende eeuw werd het hier ook wel 'Noortbuurt' genoemd, ter onderscheiding van de (nu nog zo genoemde) Zuidbuurt: de ontginningen vonden plaats vanuit Vlaardingingen, vanuit die plaats gezien ligt Negenhuizen inderdaad in het noorden.

Vervolg de route naar knooppunt 81 De Kapel.

De Kapel op de viersprong

De buurtschap De Kapel ligt in de Zouteveensepolder. Het bestaat uit enige bebouwing aan een viersprong; de Breeweg, de Zouteveenseweg, de Oostveenseweg en de Willemoordseweg komen er samen.

Op de hoek van de Zouteveenseweg en de Oostveenseweg staat op het inrijhek van een boerderij 'Aan de kapel, Anno 1874'. De naam verwijst naar de middel-eeuwse kapel die meer dan twee eeuwen op de hoek van de Breeweg en Oostveenseweg heeft gestaan. In 1572 raakte de kapel vanwege de Reformatie buiten gebruik.

Vanaf het begin van de zeventiende eeuw tot de sloop in 1719 was in het gebouwtje een school gevestigd. De naam 'De Kapel' is in de volksmond in gebruik gebleven.

Vanaf knooppunt 81 De Kapel fietst u via knooppunten 80 en 67 naar knooppunt 72 Vlaardingen. Op de route van knooppunt 72 naar knooppunt 76 is, aan de Westlandseweg, molen Aeolus niet te missen.

Vlaardingen, waar bestuurders in een herberg vergaderden

Molen Aeolus is in 1790 gebouwd en in 1956 grondig gerestaureerd. Een passende naam, Aeolus was immers voor de oude Grieken de god ('de bewaarder') van de winden uit alle richtingen. De korenmolen is een rijksmonument, er worden rondleidingen gegeven en in de molenwinkel zijn producten te koop.

Als u bij de molen de weg oversteekt en daar de woonwijk ingaat, komt u in een straat genaamd Emaus, uitkomend op Plein Emaus. Hier op nummer 5 ziet u een niet zo heel oud gebouw waar Raadhuis op staat met in de gevel een wèl oude gevelsteen. De gevelsteen toont de drie bijbelse Emmaüs-gangers, de naam 'Emous' en vier (heraldische) wapens.

De gevelsteen komt van een oude boerderij-herberg, Emous genaamd, die hier in het kleine dorpscentrum lag. Van oudsher vergaderden de besturen van Vlaardinger-Ambacht en Babberspolder in deze herberg. Het gemeentebestuur kreeg in 1862 aan de overzijde van de weg een eigen onderkomen. Dit oude raadhuisje werd in 1905 afgebroken om plaats te maken voor een nieuw raadhuis.

In de oude boerderij-herberg Emous kwam een melkfabriek. Nadat in 1949 de melkfabriek verdween, verhuisde de gevelsteen van de herberg naar de gevel van het nieuwe, inmiddels ook voormalige raadhuis. Thans is hier het gemeentearchief van Vlaardingen gevestigd.

Terug naar de molen en vervolgens fietst u verder naar knooppunt 76 Vlaardingen.

U kunt vanaf hier een uitstapje maken naar Museum Vlaardingen. Daarvoor gaat u de brug over en dan linksaf de Westhavenkade op. In de haven liggen enkele historische schepen. Op nummer 54 vindt u Museum Vlaardingen. Hier worden verhalen verteld over de rijke geschiedenis van Vlaardingen, bijvoorbeeld hoe de stad in de middeleeuwen een belangrijke nederzetting van Holland was.

Terug naar knooppunt 76 Vlaardingen. Vervolgens fietst u via de knooppunten 75 en 41 naar knooppunt 39, Maasland. Tussen knooppunt 41 (a en b) en knooppunt 39 ligt de Zuidbuurt.

Zuidbuurt

De Zuidbuurt, die na het oversteken van de Boonervliet overgaat in de Kortebuurt, vormt de oude wegverbinding tussen Vlaardingen en Maasland. Sommige boerderijplaatsen dateren uit de dertiende eeuw. De boerderijen aan de zuidkant van de weg hebben opvallend lange oprijlanen. De boerderijen zijn gebouwd op een kreekrug en die lag een eind van de weg. Het merendeel van het gebied heeft tegenwoordig geen agrarische functie meer.

Op de route zijn heel wat (rijks)monumenten te bewonderen: het hek van Schinkelshoek op Zuidbuurt 79/81, op nr. 34 De Sarijnehove, De Karperhoeve op nr. 5; en op Kortebuurt 21 de hekpijlers van boerderij Vliethof.

Net voorbij de Krabbepas kruist de Blankenburgverbinding de Zuidbuurt. Een nieuwe snelweg takt af van de A20, gaat deels verdiept, daarna als landtunnel onder de Zuidbuurt door, vervolgens met een tunnel onder Het Scheur en sluit ten zuiden van Rozenburg aan op de A15. De Midden-Delfland Vereniging heeft zich, samen met andere organisaties en bewoners, tot aan de Raad van State verzet tegen deze jongste ingreep in het landschap.

Vanaf knooppunt 39 Maasland fietst u naar knooppunt 38 Maassluis (en later weer terug).

Maassluis, ontstaan rondom afwateringsluizen

Start is bij knooppunt 38 midden in Maassluis, bij de Wagenbrug en de Markt. Aan het eind van de Veerstraat ziet u - in de hoogte! - de eerste sluis al liggen, de Monstersche Sluis.

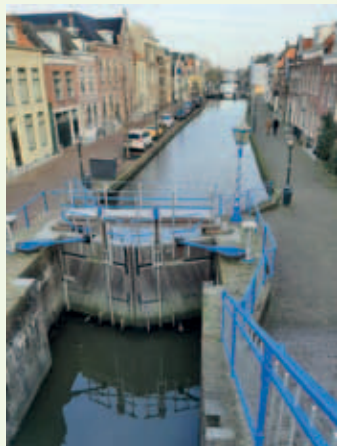
Ga de Veerstraat in tot aan de hoge stenen trap. Zet de fiets neer en ga de trap op. U komt uit op de Hoogstraat, de dijkverbinding tussen de Monstersche Sluis en de Wateringse Sluis. De naam is logisch: het is het hoogste punt van Maassluis.

De geschiedenis van Maassluis is nauw verbonden met de strijd tegen het water. Na eeuwen van regelmatige overstromingen kwamen er in de twaalfde en dertiende eeuw aanpassingen en verbeteringen op het gebied van de waterbeheersing. Belangrijk was de aanleg van de Maasdijk, een zeekering die in 1260 gereed kwam. Bestaande uitwateringen werden daardoor wel afgedamd. De achter de dijk liggende ambachten moesten iets gaan regelen voor hun afwatering. Er kwamen nieuwe waterwegen en sluisen (eerst nog als eenvoudige gaten in de dijk, zgn. luchten, die bij hoogwater met een schuif konden worden dichtgezet).

Rond 1330-1334 werden ten behoeve van de afwatering twee vlieten gegraven van de Vlaardingse vaart naar het Scheur (de vaargeul tussen Vlaardingingen en de huidige Maeslantkering).

De Monstersche Sluis ligt aan het eind van de Noordvliet (of Trekvliet). De naamgeving voert terug naar de opdrachtgever, het ambacht Monster. Ongeveer tegelijkertijd werd ook de Middelvliet (waar deze Maassluis binnenkomt Zuidvliet genaamd) met de Wateringse Sluis aangelegd, door - inderdaad - het ambacht Wateringen. De derde vliet, gegraven rond 1380 in opdracht van ambachten Maasland, Naaldwijk en Voor-

burg, is de Boonervliet (langs de zuidostrand van Maassluis). Oorspronkelijk met drie sluisen, later één en in 1928 vervangen door gemaal De Zaayer.

Sluiswachters, schippers en vissers vestigden zich nabij de sluisen. Dit was het begin van Maassluis, oorspronkelijk Maeslantsluys genaamd.

Door het gemaal bij de Boonervliet verloor de Monstersche Sluis zijn ontwateringsfunctie; ook verdween de economische functie van de trekvaart. De sluis werd alleen nog gebruikt voor pleziervaart. In 1972 sloot het Hoogheemraadschap Delfland de sluis af. Dankzij de inzet van een aantal Maassluizenaren is de sluis weer hersteld en in 2018 feestelijk heropend.

Om bij de Wateringse Sluis te komen gaat u het trapje af aan de havenkant van de sluis. Hier kijkt u aan tegen een gerestaureerd sluiswachtershuisje, dat weer in gebruik is door (vrijwillige) sluiswachters. Tussen de sluis en het huisje bevindt zich tegen een muur (tamelijk verscholen en vanwege een hekje alleen vanaf een afstand te zien) een tableau gedateerd 1602, met wapens van de bestuurders van het ambacht Monster. Loop verder langs het water (De Kolk), met aan de overzijde het Schanseiland met de Grote Kerk (1639). Aan het eind op de muur ziet u nog een tableau, hier met de wapens van de bestuurders van Wateringen (toelichting op het ANWB-bord).

Ga links de trap op. Het gebouw gelijk links op de hoek is het voormalige raadhuis. Hier is nu het Nationaal Sleepvaart Museum gevestigd. Hoog op de zijmuur ziet u een getijdenklok. De getijdenklok geeft een indicatie van het gemiddelde getijverloop ter hoogte van Maassluis.

Om de Wateringse Sluis te zien steekt u recht over. Hier ziet u rechts de Middelvliet (Zuidvliet), een sluiswachtershuisje en daaronder de deuren van de Wateringse Sluis.

Ga verder langs het water en bij de Markt linksaf. Aan het eind van de Markt bent u terug bij knooppunt 38.

Terug naar knooppunt 39 Maasland. Als u vandaar richting knooppunt 34 fietst, rijdt u langs de Zuidgaag door Maasland.

Monumentaal Maasland

Langs het water en in de oude dorpskern staan talrijke fraaie panden. Het is dan ook niet voor niets, dat het oude centrum is aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het overgrote deel van de panden is gemeentelijk of rijksmonument. Op de gevels zijn veel interessante details terug te vinden, zoals gevelstenen, daklijsten, beeldhouwwerk, siermetselwerk en sierstucwerk.

Let ook op de bijzonder mooie voordeuren met siertimmerwerk en lantaarns.

Op 's-Herenstraat 24 is in een fraai monument Museum De Schilpen gevestigd, genoemd naar het schelpenpleintje vóór de voormalige winkel. Hier kunt u de Maaslandkamer bezoeken. In deze opkamer wordt de geschiedenis van Maasland getoond aan de hand van voorwerpen en afbeeldingen. Een grote maquette laat zien hoe het dorp er rond 1570 uitzag.

Midden in het dorp buigt het riviertje de Zuidgaag zich als het ware half om de Oude Kerk heen, die aan de overkant van het water ligt. De oudste delen van deze kerk stammen uit ongeveer 1400 en de oudste bewoning ontstond ook rondom deze kerk.

Fiets verder naar knooppunt 34 en vandaar via knooppunten 31 en 32 naar knooppunt 27 De Lier. Fiets vanaf knooppunt 27 richting knooppunt 25. De Lierweg gaat over in de Hoofdstraat. Hoofdstraat vervolgen, ook als fietsroute rechtsaf Kerklaan aangeeft, tot aan de kerk.

Sint Joris en De Lier

Hier kijkt u aan tegen de Lierse Dom. Deze naam past wel bij de, voor een dorp, best wel groot uitgevallen kerk.

De kerk dateert uit de vijftiende eeuw en staat op de plaats van een eerdere kapel. De patroonheilige is Sint Joris. Inderdaad van Sint Joris die de draak versloeg. Waarbij de draak symbool zou staan voor het heidendom. In de kerk was een beeld van Sint Joris. Aan dit beeld werden bijzondere eigenschappen toegeschreven waardoor er bedevaarten naar De Lier werden georganiseerd. Jaarlijks werd het beeld naar Delft gebracht en via de Waterslootse of Sint Jorispoort de stad binnen gedragen (in Delft komt u op de plek van de Sint Jorispoort). Met de Reformatie is het beeld en daarmee de traditie verdwenen.

Aan de toren is te zien dat bij de herbouw in of na de zestiende eeuw de scheefstand in de bovenste twee delen is gecorrigeerd. Bij de restauratie van 1954 kreeg de toren een fundering van veertig betonnen pulspalen om verdere verzakking tegen te gaan.

De Lier ontleent zijn naam aan zijn ligging langs het riviertje de Lee, dat ook wel Liora of Lier werd genoemd, wat 'de heldere' betekent. Westerlee, een buurtschap ten westen van De Lier, dankt zijn naam ook aan dit riviertje. Het is een kleine buurtschap, maar nog wel bekend van de voormalige veiling Westerlee (groente- en fruitveiling die in 1991 fuseerde met veiling Westland West) en tegenwoordig van het grote knooppunt Westerlee.

Fiets terug naar knooppunt 27. Vandaar via knooppunten 15 en 14 richting knooppunt 70 Kwintsheul. Vóór dat knooppunt, op Middelbroekweg 154, is aan uw rechterhand het Westlands Museum.

De hele Westlandse historie op één locatie

Het Westlands Museum is gevestigd in een voormalige boerderij, die grondig is opgeknapt en gemoderniseerd. In dit gemeentelijke monument wordt sinds 1991 een uitgebreide verzameling over de streek en over de tuinbouw aangelegd en tentoongesteld. In het museum krijgt u antwoord op de vraag hoe het Westland is ontstaan en hoe het heeft kunnen uitgroeien tot het grootste glastuinbouwgebied van de wereld.

Fiets verder naar knooppunt 70 Kwintsheul en van daar naar knooppunt 46 Honselersdijk.

Het Versailles van Honselersdijk

Bij knooppunt 46 staat een groot gebouw. Een ANWB-bord geeft informatie: het is de Nederhof, een van de twee bijgebouwen van het vroegere Huis Honselersdijk. Het is een rijksmonument.

In wat toen Hontsel heette stond in de middeleeuwen een mottekasteel, een torenvormige burcht op een heuvel (motte). Begin zeventiende eeuw kwam het kasteel in bezit van Prins Frederik Hendrik van Oranje, de zoon van Willem van Oranje. Hij brak het oude kasteel af en bouwde een imposant jachtslot: Huis Honselersdijk. Het zag er uit als het paleis van Versailles en had ook grote aangelegde tuinen en indrukwekkende kunstcollecties. Zo'n twintig jaar later werden er ook nog twee forse U-vormige bijgebouwen toegevoegd.

Er werd weinig gewoond in Huis Honselersdijk, er werden vooral gasten ontvangen en feesten georganiseerd. Het was een echt statussymbool.

In de 200 jaar van zijn bestaan ging het slot vele malen over in andere handen en gaandeweg verdween de glorie. Het had in zijn nadagen verschillende bestemmingen, zoals een cadettenschool, maar kende ook jaren van leegstand en verval. Tot begin negentiende eeuw definitief het doek viel en de gebouwen werden gesloopt.

Hof te Honsholderdijk afb. van Balthasar Florisz. van Berckenrode 17^e eeuw.

Alleen het rechter bijgebouw, de Nederhof, is gedeeltelijk blijven bestaan. Bij een restauratie zijn de beide ‘poten’ van het U-vormige gebouw flink ingekort. Om een indruk te krijgen hoe groot het allemaal was:

Fiets de richting van knooppunt 45 op. U fietst dan door de Hofstraat langs een ‘poot’ van de Nederhof.

Het rijtje huizen op Hofstraat 15 t/m 23 is gebouwd op de oude fundamenteën van die ingekorte poot van de Nederhof. Stel je voor hoe groot de Nederhof was; en dat was slechts een bijgebouw. Om een indruk te krijgen hoe groot het totale landgoed was, fietsen we naar de plek waar het jachtslot lag.

Fiets tot aan de Dijkweg. Daar niet de fietsroute naar links nemen, maar rechtsaf de Dijkweg op tot u links van de weg de toegang naar een bedrijventerrein ziet.

Vanaf deze plek keek je 400 jaar geleden naar Huis Honselaarsdijk.

De gele locomotief bij de ingang van het bedrijventerrein herinnert aan de tijd van de Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij (WSM). Van eind negentiende eeuw tot 1968 lag de spoorlijn met station Honselersdijk op het voormalige landgoedterrein. Alleen de Stationsweg is er nog.

Honselersdijk is nu een dorp zonder trein en zonder jachtslot, maar wel met de grootste bloemenveiling ter wereld.

*Fiets terug via knooppunt 46 Honselersdijk naar knooppunt 70 Kwintsheul.
Fiets vandaar naar knooppunt 13 en vervolgens een stukje richting knooppunt 47 tot aan de Dorpskade Wateringen.
Bij de Dorpskade gaat u linksaf tot de rotonde in Wateringen.*

Wateringen, de lange voorgeschiedenis van het Hofpark

Hier links voor u ligt het Hofpark. Hierin ligt de Hofboerderij, een mooi monument in een park dat ooit onderdeel was van de Hof van Wateringen en waar een hele geschiedenis van bouwen en weer afbreken heeft plaatsgevonden.

De Hof van Wateringen was een slot van de familie Van Wateringhe, uit de dertiende eeuw. Deze familie sterft in de veertiende eeuw uit.

Na twee eeuwen andere bewoners, waaronder monniken, wordt het gebouw gesloopt.

Begin zeventiende eeuw komt het gebied met nog aanwezige bebouwing in handen van Delftse regenten. Daarna wordt het door opvolgende eigenaren uitgebouwd tot een in-

drukwekkende buitenplaats. Verschillende eigenaren verder wordt rond 1800 een groot deel van het complex weer gesloopt om de bouwmaterialen te kunnen verkopen.

In 1802 kocht Gerrit Waarendorp de buitenplaats. Hij liet er een boerderij bouwen. De toenmalige gemeente Wateringen kocht deze boerderij en het bijbehorende land aan in 1951. Op het land werden woonwijken gebouwd, maar de boerderij en het omliggende park werden behouden. In het huidige Hofpark zijn nog een middeleeuwse binnenplaats en oude grachten te vinden. De boerderij werd in 1982 gerestaureerd en is nu cultureel centrum 'De Hofboerderij'. Het is een rijksmonument.

Fiets terug over de Dorpskade, deze helemaal volgend komt u uit bij knooppunt 48. Vandaar naar knooppunt 26 en 54. Tussen de fietsknooppunten 26 en 54 ligt 't Woudt.

't Woudt, beschermd dorpsgezicht

Midden in de Woudse Polder ligt 't Woudt, het kleinste kerkdorp van Nederland. Het geldt als een cultuurhistorisch monument.

't Woudt is voor veel mensen vooral dat kerkje met zijn toren dat al van grote afstand te zien is. Het dorpje zelf laat zich pas echt zien als je er in rijdt of loopt.

Een paar boerderijen, een schoolhuis, een aantal arbeidershuisjes, de kerk en een pastorie. Precies zo staan ze al op kaarten uit de zestiende eeuw ingetekend. Het bebouwingspatroon stamt uit de middeleeuwen en is nagenoeg ongewijzigd. Een aantal van de huidige gebouwen is herbouwd op de resten van een oude voorganger.

De eerste boerderij aan de rechterkant als u het dorp binnenrijdt is 'De Hofwoning'. Bij restauratie zijn bouwsporen uit de zestiende eeuw gevonden.

De tegenover gelegen boerderij 'Lindenhof' is van 1665 (jaartal staat in rode steentjes op de gevel), maar is grotendeels herbouwd na een brand in 2004. Iets verder links ligt de jongste boerderij. Deze stamt uit 1893 en biedt tegenwoordig onderdak aan koffiehuis 'De Hooiberg'.

Iets verder en u bent aan het eind van het dorp gekomen, met vóór u de kerk. De kerk werd gesticht in 1277. Het onderste deel van de toren dateert waarschijnlijk uit die tijd. Het schip is van omstreeks 1500. De kerk is nog in gebruik voor zondagse erediensten. Er worden ook concerten georganiseerd. Rechts achter de kerk ligt de voormalige pastorie. Het gebouw links vóór de kerk is het voormalige schoolhuis uit 1772, zoals op een gevelsteen is te lezen. Het deed dienst tot 1874, toen kwam in Den Hoorn een nieuwe school gereed.

De ligging van 't Woudt hangt samen met de aanwezigheid van een kreekkrug (ontstaan door een dichtgeslibde uitloper van de Gantel; de bedding kwam hoger te liggen dan de omringende ingeklonken veengrond). De naam 't Woudt zou verwijzen naar oorspronkelijke moerasbossen in deze omgeving. In de achttiende eeuw duikt de benaming 'het Rijcke Woudt' op. Die toevoeging duidde onder andere op het winstgevende boterbedrijf in die tijd.

Via knooppunt 54 en 55 komt u bij knooppunt 56 Schipluiden. Dit is het einde van de eerste lus. Voor beschrijving Schipluiden zie pagina 6.

Voor de tweede lus fietst u van knooppunt 56 richting knooppunt 53. Bij een brug over de Gaag ligt de buurtschap Hodenpijl. U ziet het duidelijk aangegeven.

Hodenpijl, klein maar toch met buitenplaats én kerk

De buurtschap Hodenpijl vormde, tot het in 1855 werd toegevoegd aan Schipluiden, een zelfstandige gemeente. De naam komt van de familie Hodenpijl, die hier in de polder in de dertiende eeuw een kasteel bezat. Dit kasteel is in de veertiende eeuw, tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten, met de grond gelijk gemaakt en nooit herbouwd. Nog wel te zien zijn de voormalige buitenplaats Hodenpijl en de voormalige katholieke kerk van Hodenpijl.

De Buitenplaats Hodenpijl bevindt zich aan de zijde van de Gaag waar u fietst, op Tramkade 23/24. Eind zestiende eeuw begon deze buitenplaats als een boerderij. Later bouwden stedelingen de boerderij uit tot buitenhuis, maar er bleef wel altijd het boerenbedrijf uitgeoefend worden. In 1833 werd Dirk Jacobsz Ammerlaan eigenaar van de buitenplaats. Deze man was ook een bestuurder: eerst wethouder en burgemeester van Hodenpijl en in 1861, toen de gemeenten al waren samengevoegd, werd hij burgemeester van Schipluiden. Hij hield wel de raadsvergaderingen in de opkamer van de buitenplaats! De Buitenplaats Hodenpijl is nu een rijksmonument.

De Buitenplaats Hodenpijl staat tegenwoordig ook bekend als de Levende Buitenplaats. Er worden koeien, varkens en kippen gehouden en er is een groentetuin en een boomgaard. Openingstijden staan op een bord aangegeven. Op het erf is in een nieuwe, in authentieke stijl gebouwde, hooiberg het Bezoekerscentrum Midden-Delfland gevestigd.

Aan de overzijde van de Gaag ziet u de voormalige katholieke kerk van Hodenpijl. Deze kerk werd in 1840 in classicistische stijl gebouwd en had een duidelijke streekfunctie. Het is een zogenoemde Waterstaatskerk, gefinancierd door het Ministerie van Waterstaat. Het herenhuis links ervan dateert uit 1872 en was de pastorie.

Deze kerk heeft twee voorgangers gehad: een schuilkerkje aan de Tramkadekant van de Gaag. In dat kerkje trouwde in 1653 de schilder Johannes Vermeer met Catharina Bolnes. Voordat de huidige kerk werd gebouwd, werd eerst nog het huis achter de kerk gebruikt voor erediensten.

In de tweede helft van de vorige eeuw, toen Den Hoorn en Schipluiden allebei een eigen parochiekerk hadden gekregen, verloor het pand zijn publieke functie en werd de pastorie een gewoon woonhuis. De kerk werd pakhuis en drukkerij voor een Haagse uitgeverij. Veel karakteristieke elementen verdwenen. Sinds 2004 is er, door nieuwe eigenaren, weer veel hersteld en gerenoveerd. In de kerk worden tegenwoordig concerten, lezingen en tentoonstellingen gehouden.

Fiets van Hodenpijl naar knooppunt 53 Den Hoorn. Vlak voor het knooppunt, ter hoogte van de kerk, gaat u rechtsaf een straat genaamd 'Oude Veiling' in.

Den Hoorn, ooit vrijwel volledig op tuinbouw gericht

In deze woonwijk, 'De Oude Veiling' genaamd, verwijzen de straatnamen naar het rijke tuinbouwverleden van Den Hoorn. Hier lag sinds 1921 de Delftsche Groentenvailing. De aanvoer van de tuinbouwproducten uit Den Hoorn en omstreken vond plaats over het water, de Buitenwatersloot, die achter de huizen links ligt. Op 9 april 1973 werd er in Den Hoorn voor de laatste maal geveild. De Delftsche Groentenvailing fuseerde met veiling Westerlee en verhuisde naar De Lier.

Direct na de bocht aan het eind van de straat steekt u links een bruggetje over en daarna ziet u links voor u, aan de Buitenwatersloot achter het gemeentebord Delft, een markant, vierkant, wit gebouw: de molenvoet van de voormalige stoomolieslagerij Mercurius. Het idee is dat deze oliemolen wellicht de grootste oliemolen van Nederland

was. De gebouwen van Mercurius gingen in 2004 bij een gemeentelijke herindeling van Den Hoorn over naar Delft en zouden worden gesloopt voor nieuwbouw. De molenvoet en enkele omliggende oude gebouwen van Mercurius zijn toch behouden en opgenomen in de nieuwe erachter liggende Delftse woonwijk.

Terug naar de kerk en rechtsaf naar knooppunt 53 Den Hoorn. Nu willen we de route tussen knooppunt 49 Den Hoorn en knooppunt 86 Delft oppakken. Dat kan via de knooppunten 53, 54, 26 en 49.

Wilt u korter doorsteken: ga dan van knooppunt 53 richting knooppunt 54 en dan direct de eerstvolgende straat rechtsaf. Dat is de Dijkshoornseweg. Helemaal aan het eind pakt u vanzelf de route naar knooppunt 86 op.

Volg de route naar knooppunt 86 tot aan de plek waar de Kastanjewetering en de Prinses Beatrixlaan elkaar kruisen. De knooppuntenroute gaat daar rechtsaf, maar u gaat linksaf het water over en direct weer linksaf. Aan de Rijswijkse kant van het water fietst u dan over de Sionsweg Sion binnen.

Sion, van klooster via buitenplaats tot energiezuinige woonwijk

Na circa 100 meter ziet u twee stenen hekpalen met aanduiding Anno 1680. Deze hekpalen, waarvan overigens alleen de bekroningen origineel zijn, staan op de plaats van de achteringang van de vroegere buitenplaats Sion.

Onder de nieuwe woonwijk Sion ligt een geschiedenis van eeuwen. Het begon met een klooster uit 1433 dat Sion heette, voluit genaamd 'Sancta Maria in Monte Sion'.

Het klooster werd in 1574 afgebroken, maar de naam Sion bleef verbonden met de plek. Na jaren van grondaankopen, slopen en herbouwen wordt in 1679 Gerard Jansz Putmans, burgemeester van Delft, eigenaar. Hij maakt van Sion een prachtige buitenplaats. Oude afbeeldingen en beschrijvingen laten een groots en zeer fraai landgoed zien.

Fietst u verder dan ziet u op sommige huizen, tuinderswoningen uit het begin van de twintigste eeuw, een bordje 'Sion', de naam van de buurtschap die hier ontstond. Dit was nadat begin negentiende eeuw het landhuis was afgebroken en de grond voor tuinbouw in gebruik kwam.

De gemeente Rijswijk kocht de grond van de gemeente Delft. In 2013 startte de bouw van de energiezuinige woonwijk Sion. De wijk is gesitueerd op de oude plattegrond van het landgoed.

Verderop, in de haakse bocht, ziet u links een soort kasteeltje met de naam 'De Buytenplaets', een knipoog naar de oude buitenplaats. Iets verder ligt rechts de woonhof Warmoestuin, een woonproject

waar groen en duurzaam wonen centraal staat. De naam verwijst rechtstreeks naar de moestuinen van buitenplaats Sion. Met warmoes werd vroeger bladgroente in het algemeen aangeduid, vooral in bereide toestand; er wordt ook snijbiet mee bedoeld.

Sion op de kaart van Kruikius uit 1712.

Direct hierna ziet u rechts een waterpartij, en iets verderop (langs de Middendorpweg) nog één. Het zijn waterpartijen die oorspronkelijk deel uitmaakten van de vijver van buitenplaats Sion. Tussen deze twee waterpartijen is een moderne versie van het vroegere landhuis en zijn bijgebouwen verrezen, met de naam 'Buitenplaats Syon'.

Fiets terug naar de Prinses Beatrixlaan en pak de route naar knooppunt 86 weer op. Vandaar fietst u via knooppunten 50 en 51 naar knooppunt 52 Delft.

Gezicht op Delft

U staat hier aan de westrand van het historisch centrum van Delft.

Delft ontstond langs de gegraven Delf en groeide in de twaalfde eeuw rond het Marktveld, wat nu de Markt is, uit tot bestuurs- en handelscentrum. In de vijftiende eeuw was Delft omgeven door een stadsmuur met acht stadspoorten. Van die acht poorten is alleen nog de Oostpoort over. Op de plek waar u nu staat, bevond zich de Waterslootse Poort (ook wel Sint Jorispoort genoemd, hoe dat komt leest u bij de beschrijving van De Lier) en een Bolwerk, een verdedigingswerk dat samen met de poort de beveiligde toegang tot de stad vormde.

Bij de herinrichting van dit gebied, na het ondergronds gaan van de treinen in 2015 en de sloop van het spoorviaduct, is het Bolwerk gereconstrueerd. Op informatiepanelen, die staan op twee oude pijlers van het spoorviaduct, wordt meer informatie gegeven.

Ga van knooppunt 52 richting knooppunt 1. Kort nadat u, samen met het water, een weg onderdoor bent gegaan, ziet u links breed water (Zuidkolk) en rechts voor u een verhoogd pleintje met de naam Plein Delftzicht.

Op dit pleintje staat een half gebogen wand met gekleurd glas. Precies vanaf deze plek schilderde Vermeer in 1660 zijn meesterwerk 'Gezicht op Delft'.

In het Vermeerjaar 1996 kreeg kunstenaar Thomas Elshuis de opdracht om voor deze historische locatie een kunstwerk te maken. Hij verplaatste zich in Vermeers tijd. De zeventiende eeuw was een eeuw van

ontdekkingen. Zo toonde Newton aan dat wit licht bij breking uiteenvalt in alle kleuren van de regenboog (het prisma). Stadgenoot Antoni van Leeuwenhoek sleep lenzen en bouwde de eerste krachtige microscoop. Het is niet ondenkbaar dat dergelijke ontdekkingen Vermeer hebben beïnvloed. 'Panorama' is een fotografisch werk dat inzoomt op Vermeers wolken en het zand op de oever van de Schie. Door de waterdruppels zie je de zandkorrels uitvergroot; daaronder zijn de kleuren van het prisma afgebeeld. Als u door de wand naar de stad kijkt, ziet u een hedendaags 'Gezicht op Delft'.

Aan de waterkant, bij een Delft-infozuil, staat een informatiepaneel waarop het schilderij 'Gezicht op Delft' te zien is. Het origineel bevindt zich in het Haagse Mauritshuis.

Fiets verder naar knooppunt 1. Vandaar via de knooppunten 57 en 58 naar knooppunt 64 bij de Kandelaarbrug over de Delftse Schie. U gaat de brug over richting knooppunt 80 en na een klein stukje langs de oostelijke oever komt u in De Zweth.

De Zweth en Zweth

Na een paar huizen van De Zweth gaat u een ophaalbrug over en staat u vervolgens in Zweth. Gescheiden door de Berkel-sche Zweth vormen ze toch samen één buurtschap. Met als bijzonderheid dat het 'Delftse' deel bij de gemeente Midden-Delfland is ingedeeld en aan de andere kant van de ophaalbrug de gemeente Rotterdam begint. De naam Zweth duikt op meerdere plaatsen in de regio op; de naam is afgeleid van het toponiem zwet, dat grensscheiding betekent.

Rechts voor de ophaalbrug staat restaurant 'Aan de Zweth'. Het oudste gedeelte van het gebouw was in 1685 al een herberg en is heel lang als posthuis gebruikt. De paarden van de trekschuit tussen Rotterdam en Delft werden op deze locatie gewisseld.

Fiets verder naar knooppunt 80 Overschie en vandaar richting knooppunt 70. Over de Delftweg fietsend, ziet u op nummer 186 buitenplaats De Tempel.

De Tempel

De Tempel was oorspronkelijk een 'hoge heerlijkheid' in de Zuidpolder, niet ver van het latere dorp Rodenrijs. Een heerlijkheid is een bestuursvorm die voortkomt uit de feodale tijd. In het begin van de achttiende eeuw is de naam De Tempel overgebracht naar een landgoed hier aan de Schie. Het recht van hoge heerlijkheid leidde ertoe dat De Tempel na de Franse tijd een tijdje een afzonderlijke gemeente is geweest, compleet met burgemeester en gemeenteraad, maar zonder inwoners.

Het huis en het park zijn sinds 1947 eigendom van de gemeente Rotterdam en het park is in de weekenden toegankelijk voor publiek. Een bezoek is de moeite waard, niet alleen vanwege de eik die een stamontrek heeft van 400 cm!

Fiets van knooppunt 70 naar knooppunt 3 Overschie. Nog voor u bij knooppunt 3 bent, vlak nadat u aan uw rechterhand een kerkje bent gepasseerd, komt u bij een bruggetje met de naam Lage Brug (bij de Kleinpolderkade).

Overschie aan de vier Schieën

De Lage Brug is een brug over de Rotterdamse Schie. Rechts ziet u hier ook waar de Rotterdamse Schie van de Delftse Schie aftakt(e). Aan de overkant van de Delftse Schie staat een witgepleisterd huis met een schilddak. Dit is het Veerhuis, of Tolhuis

van Delft. Het heeft een gevelsteen met het stadswapen van Delft en het jaartal 1767.

Aan die zijde van de Schie loopt ook het oude jaagpad. Dit jaagpad (waar ook in Kandelaar naar wordt verwezen) liep vanaf 1655 langs de westzijde van de Schie. De schuiten werden door een paard langs het jaagpad voortgetrokken. Een trekschuit van Delft naar Rotterdam moest hier linksaf om op de Rotterdamse Schie te komen. Het paard moest dan de Delftse Schie worden overgezet, dat gebeurde met een veerpont. Als u nu naar de Rotterdamse Schie kijkt is het nauwelijks meer voor te stellen dat hier in de zeventiende eeuw jaarlijks honderdduizenden passagiers over werden vervoerd.

Fiets via knooppunt 3 richting knooppunt 2. U rijdt dan door het historisch centrum van Overschie.

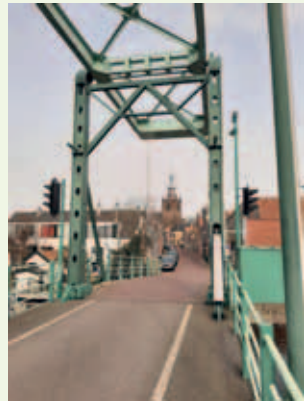
Overschie was oorspronkelijk een kleine nederzetting die Ouder-Schie werd genoemd, in tegenstelling tot Nieuwer-Schie ofwel Schiedam. Van het historisch centrum is nog veel bewaard gebleven.

In het hart van het dorp staat de Grote Kerk. U kunt hier een rondje om de kerk doen! Iets verderop in de Dorpsstraat liggen aan de linkerkant de historische museumpannen van museum Oud-Overschie. Dit museum heeft de naam 'Hoop doet Leven' gekregen, naar het snoepwinkeltje dat hier lang geleden al op nr. 136 was gevestigd.

Het museum kent ook een Buitenmuseum met diverse tuinen en historische bouwwerken, waaronder een brugwachtershuisje en een theehuisje uit circa 1790. Het Buitenmuseum heeft ook een extra ingang, die u via de Delfshavenseweg bij knooppunt 2 kunt bereiken.

Aan het eind van de Dorpsstraat komt u bij knooppunt 2 bij de Hoge Brug.

De Hoge Brug is een brug over de Delfshavense Schie. Vanaf de Hoge Brug naar rechts kijkend ziet u een knooppunt van waterwegen. Van rechts komt de Delftse Schie, die al in de elfde eeuw werd gegraven. Naar links stroomt de Schie verder als Schiedamse Schie. Dit was de eerste verbinding over water van Delft naar de Maasmond. De Rotterdamse Schie, die we eerder zagen, werd in 1350 gegraven en de Delfhavense Schie, waar u nu boven staat, kwam in 1391 gereed. De stad Delft kreeg met de Delfshavense Schie een directe verbinding met haar eigen zeehaven: Delfshaven. Het was haar eigen grondgebied en zo kon ze tolrechten vermijden.

Een van de waterwegen op het knooppunt is nog niet benoemd: die van rechtdoor komt. Dat is een bochtafsnijding van de Delftse Schie; deze is recent aangelegd zodat schepen de haakse bocht die de Schie ter hoogte van knooppunt 3 naar rechts maakt, vermijden. Het land waarop het Veerhuis ligt, is hiermee een eiland geworden, het Veerhuseiland.

Fiets vanaf knooppunt 2 Overschie via knooppunt 1 naar knooppunt 11 Schiedam.

Schiedam jeneverstad

Liefhebbers kunnen vanaf knooppunt 11 een uitstapje maken naar het Jenevermuseum. Ga dan richting knooppunt 10 tot het Stedelijk Museum. Hier wijst een bordje u naar het Nationaal Jenevermuseum aan de Lange Haven. In dit museum wordt de geschiedenis van Schiedam, met zijn ooit meer dan vierhonderd branderijen en distilleerderijen, uit de doeken gedaan.

Terug bij knooppunt 11 gaat u richting knooppunt 79. Stop net over de brug.

Sla eerst rechtsaf de Nieuwe Sluisstraat in. Aan het eind hiervan is Oude Sluis; hier ziet u aan de overkant van het water het Zakkendragershuisje (Oude Sluis 19). Het is een van de meest karakteristieke gebouwen van Schiedam. Vroeger was dit het Gildehuis van het Zakkendragersgilde. De klok in het torentje werd geluid als er een schip binnenkwam, waarop de zakkendragers naar hun Gildehuis kwamen om de graanschepen te gaan lossen.

Ga terug naar de brug en dan rechtdoor de Lange Haven in. Op de hoek staat de Korenbeurs of Koopmansbeurs (Lange Haven 145). Hier werden moutwijn, granen en spoeling (een restproduct van de stokerijen dat als veevoer werd gebruikt) verhandeld. Dit voormalige graanpakhuis stamt uit 1792; tegenwoordig is de bibliotheek er gevestigd.

Fiets nu verder naar knooppunt 79.

Hier staat molen De Drie Koornbloemen. Het is een van de 19 moutmolens die in de negentiende eeuw rondom Schiedam stonden. Oorspronkelijk maalden ze mout (ge-weekt en ontkiemd graan), samen met rogge en maïs, voor de jeneverstokerijen. Deze molen, en hij is niet de enige, maalt tegenwoordig voor de bakkers. De oudste actieve destilleerkerkel kunt u nog zien bij stellingmolen 'De Nolet', maar dat kan alleen op afspraak.

Fiets van knooppunt 79 Schiedam via knooppunt 50 naar knooppunt 52 Kethel. Voor u bij knooppunt 52 bent, passeert u aan uw linkerhand op Schiedamseweg 26 het oude Raadhuis van Kethel.

De twee kernen van Kethel

Bij knooppunt 52 staat u op de viersprong midden in de oude dorpskern van Kethel.

Het eerste wat hier opvalt is een prachtige dorpspomp (voorpagina). Hij staat hier sinds 2012, na honderd jaar terug van weggeweest. De oude pomp leverde drinkwater dat via een leiding uit de Poldervaart kwam. In 1914 verdween deze gietijzeren waterpomp omdat het toen zelfstandige dorp op het drinkwaterleidingnetwerk van Schiedam werd aangesloten. Maar bewoners wilden de pomp terug in het dorpsbeeld en hielden een inzamelingsactie. Gelukkig bleken de gietvormen van de pomp nog te bestaan. De pomp kon opnieuw worden gegoten.

Als u een klein stukje het Noordeinde in gaat, ziet u aan uw rechterhand de Dorpskerk. Het is duidelijk dat deze kerk op een heuvel staat, een hoog deel van een kreekkrug. De Dorpskerk stamt uit de dertiende eeuw en was oorspronkelijk een katholieke kerk. Sinds eind zestiende eeuw is het een hervormde kerk (Reformatie!).

Van knooppunt 52 fietst u richting knooppunt 51. De route volgt de Dorpsstraat, gaat over in de Kerkweg en gaat bij het Jaap de Raatpad rechtsaf. Straks komt u op dit punt terug om naar de tweede kern van Kethel te gaan, maar eerst kunt u een uitstapje maken naar buurtschap Windas door hier rechtsaf te gaan (500 meter).

Windas hoort bij Kethel. Het omvat tegenwoordig nog maar een zestal huizen. Het blauwe plaatsnaambordje is een initiatief van de bewoners.

De buurtschap is vernoemd naar het werktuig waarmee vroeger schuiten omhoog getrokken werden om ze van het ene water

in het andere water te kunnen trekken, om een peilverschil te overwinnen. Hier was het om schepen uit de Kethelvaart in de hoger gelegen Poldervaart over te zetten.

U gaat terug tot de Kerkweg, daar rechtsaf en vervolgens alsmaar rechtdoor tot u aan de linkerkant een grote kerk ziet. Hier bent u in de nieuwere kern van Kethel.

Deze nieuwere kern van Kethel heet Kerkbuurt, of ook wel Noord-Kethel.

In de periode dat katholieken hun geloof niet in het openbaar mochten belijden, weken ze uit naar afgelegen boerderijen. Uit een boerderij op deze plaats is halverwege de zeventiende eeuw de eerste schuilkerk van Kethel gegroeid. Toen de katholieken weer meer vrijheden verwierven, stichtten zij in deze nieuwe kern van Kethel deze Sint-Jacobuskerk (1890).

In Kerkbuurt de Kerkweg vervolgen. U bent dan op het fietsroutenetwerk richting knooppunt 69. Fiets vandaar naar knooppunt 65 Kandelaar. Vervolgens een klein stukje richting knooppunt 64 tot aan de Delftse Schie. Daar rechtsaf de Kandelaarweg op. Eenmaal in de buurtschap linksaf het bordje Vlinderroute volgen. Dit steegje loopt naar de Kethelsekade aan de Schie.

Kandelaar, lichtbaken aan de Schie

Deze kade was het jaagpad van de trekschuit over de Schie. Dit jaagpad liep vanaf 1655 langs de westzijde van de Schie. De schuiten werden door een paard langs het jaagpad voortgetrokken. Het vervoer met trekschuiten was in de zeventiende en achttiende eeuw heel belangrijk, voor de handel maar ook voor personenvervoer.

De buurtschap Kandelaar dankt haar naam aan herberg 'de Kandelaar' die hier al was aan het begin van de zeventiende eeuw. Het was een drukke aanlegplaats en er is ook een tijd een pontje naar de overkant geweest.

Waarschijnlijk is de woning het steegje uitkomend rechts op de hoek de opvolger van die herberg. Een marmeren gevelsteen vermeldt als naam 'Huize Kandelaar'.

De kandelaar is als afbeelding op twee plaatsen terug te vinden. De eerste op een gevelsteen van de laatste woning links in het steegje. De gedenksteen vermeldt dat de eerste steen is gelegd in 1878.

Een twintigtal meters verder naar rechts over het jaagpad ligt aan de voet van de kade een voormalige koeienstal. In de grotendeels blinde zijgevel zit onder een brede

nestkast een kleine gevelsteen met in reliëf ook een kandelaar, hier zonder tekst.

De kandelaar oogt nu vuilgeel, maar schijnt vroeger een zilverkleur te hebben gehad.

Ga terug naar de Kandelaarweg, daar linksaf en volg na de bebouwing het bordje 'Keersluis Poldervaart'.

Bij de keersluis kwam de Poldervaart in de Schie uit. Rond 1970 is deze verbinding afgedamd, de sluis die er lag werd overbodig. Later is de keersluis gerestaureerd. De schuif van de sluis staat op de kant als bevestigingswand van drie informatiepanelen. Ergens rond deze plaats moet langs het jaagpad een lichtbaken hebben gestaan. Het baken werd aangeduid als 'de kandelaar' en daarmee is dan de naamgeving van het van oorsprong boerengehucht verklaard.

Terug naar knooppunt 65 en terug naar knooppunt 69. Dan via knooppunt 68 naar knooppunt 63. Ga vanaf knooppunt 63 richting knooppunt 59. Waar de route naar knooppunt 59 rechtsaf gaat (Nieuwe Mantjeskade), gaat u rechtdoor. U fietst nu op het smalle weggetje Abtswoude. Het kan hier druk zijn! Fiets tot huisnummer 46, een lange oprijlaan links van de weg.

Abtswoude, door de ogen van dichter Poot

Abtswoude is een weg tussen Schiedam en Delft, op sommige kaarten ook wel als Abtswoudseweg aangeduid. Abtswoude is tegelijkertijd ook een buurtschap met een lange geschiedenis. In de jaren 60 van de vorige eeuw heeft een flink stuk Abtswoude plaats moeten maken voor de Delftse nieuwbouwwijken Voorhof, Buitenhof, Tanthof-West en Tanthof-Oost.

Op Abtswoude 46 is nu een B&B gevestigd met de naam 'De Dichter'. Deze naam verwijst naar de dichter Hubert Korneliszoon Poot. Hij werd hier in 1689 geboren. Hij ging naar school in Schipluiden en werkte mee op de boerderij van zijn ouders. Hij had talent voor muziek, tekende en schreef gedichten. In 1716 verscheen zijn eerste dichtbundel: H.K. Poot's Mengelgedichten. De omgeving hier inspireerde Poot tot de volgende regels:

*Ten oosten dezer buurt bespoelt de Schie haar boorden,
Ten zuiden blaeut de vest
Van 't smookende Schiedam, Delft heft zich op in 't noorden
En Schiplui deist in 't west.*

Fiets verder tot een kruising met een fietspad. Dit is knooppunt 84. Ga hier linksaf het St. Maartensrechtpad op en via de knooppunten 61 en 56 naar Schipluiden.

Overzicht van de websites van de musea die onderweg worden genoemd:

Schipluiden Museum Het Tramstation	www.tramstationschipluiden.nl
Vlaardingen Museum Vlaardingen	www.museumvlaardingen.nl
Maassluis Nationaal Sleepvaart Museum	www.nationaalsleepvaartmuseum.nl
Maasland Museum De Schilpen	www.schilpen.nl
Honselersdijk Westlands Museum	www.westlandsmuseum.nl
Overschie Museum Oud Overschie	www.museumoudoverschie.nl
Schiedam Nationaal Jenevermuseum	www.jenevermuseum.nl

Er zijn in Midden-Delfland en omgeving nog verrassende sporen van de bewoningsgeschiedenis te vinden. Dit fietsboekje wijst u daar op en vertelt er wat achtergrondverhalen bij. Het is te veel geworden voor één fietsroute, daarom is dit boekje zo samengesteld dat u per keer zelf een etappe kunt bepalen. Met dank ook aan de fietsknooppunten is dit boekje een wegwijzer geworden voor meer interessante fietstochtjes.

Midden-Delfland
Vereniging

